

راه و رسم سفر در نگاه حافظ

به یاد یاد و دیار آن چنان بگریم زار که از جهان ده و رسم سفر براندازم

تبدیل می‌شود. در این سفر درونی، در حقیقت فرد، از طریق خلاقیت از عقلی کهنه، به عقلی نوگام می‌گذارد.

بدین ترتیب در سفرهای صرفاً فیزیکی و بیرونی یا مکانی، قدرت توجه از پدیداری به پدیدار دیگر معطوف می‌شود، بدون آن که این سفر به سفری درونی و به شناخت تبدیل شود. مسافر در این سفرها در حقیقت نوعی لذت غریزی خود را دنبال می‌کند. حال آن‌که در سفرهای کامل زمانی و مکانی فرد بدون یک پدیدار می‌رود و نسبت ارتباطی خود را با پدیدار تغییر می‌دهد. در این شرایط نوعی میدان زمانی پدید می‌آید و فرد به آینده نزدیک می‌شود.

مقصد B ← اکنون مسافر → مبدا A
مسیر

همانطور که در شکل ملاحظه می‌کنید حرکت در خط مکان حرکتی تقدیری است. حرکتی از اکنونی به اکنونی دیگر که همان تجربه است. در سفر درونی هر دو زمان گذشته (عقل) و آینده (آرزو) در اکنون مسافر تجلی پیدا می‌کند. آینده ← اکنون مسافر → گذشته آرزو (مقام اندیشه تجلی جدید) عقل در این نوع سفر بسته به نوع عقل و آرزو از اکنونی کهنه به اکنونی نوگام می‌گذاریم.

نتیجه گیری

می‌توان سفر کامل را سفری دانست که طی آن یک سفر فیزیکی و بیرونی به مجموعه‌ای از سفرهای ذهنی تبدیل شود و بدین ترتیب مسافر در این سفرها مدام نو شده و رهاوردهایی جدید با خود به ارمغان می‌آورد.

بسیار می‌گویند که حافظ به سفر چندان علاقمند نبود. ظاهراً بیت فوق هم چنین می‌گوید حافظ حتی آرزوی برانداختن و نابودی راه و رسم سفر را دارد. اما آیا به‌واقع چنین است؟ برای پاسخ به این پرسش باید پرسش‌های دیگری را مطرح کنیم. زیرا می‌دانیم چند نوع سفر وجود دارد. سفری کیهانی و بیرونی و در مقابل سفری درونی و معنوی، اگر چنین است در این میان حافظ از چه نوع سفری بیزار است. اگر سفر را حرکت از حوزه‌ای به حوزه دیگر تعریف کنیم، آنگاه می‌توانیم دو نوع سفر کاملاً متمایز را به همراه انواع مختلف سفرهای ترکیبی مورد بررسی قرار دهیم، اینان عبارتند از:

- ۱ سفرهای جغرافیایی، برونی و یا مکانی؛ در این نوع سفرها هدف سیر و سیاحتی بیرونی است. از مکانی به مکان دیگر. در این سفرها هر فرد در اکنون‌های خود زندگی می‌کند. اکنونی در مبدا اکنون‌هایی در راه و اکنونی در مقصد. بدین ترتیب سه نوع میدان در سفر مکانی حضور می‌یابد. اینان عبارتند از مبدا، فاصله یا راه، مقصد.

- ۲ سفرهای زمانی: این نوع سفرها درونی‌اند و طی طریق در آن‌ها درونی است. می‌توان انواع مختلفی را در آن‌ها ردیابی کرد.

* سفرهای گذشته: در این نوع سفرها از عقلی به عقلی دیگر سفر می‌کنیم. مثلاً در کلاس درس استاد چنین می‌کند و ما را از عقلی به عقل دیگر اما به صورتی تقلیدی راهبر می‌شود. آموزش‌های آسکولاستیک یا مدرسه‌ای از این نوع سفرها هستند.

* سفر به آینده: این نوع سفرها دامنه‌ای از آرزوها تا توهمات دارند. از آرزویی به دست نیافتنی به آرزویی دیگر از خواسته‌ای به خواسته‌ای دیگر.

* سفرهای تبدیلی: این نوع سفرها را سفرهای خلاق می‌نامند طی آن هر تجربه‌ای در میدانی از گذشته (عقل) تا آینده (آرزو) به عقلی جدید